

بررسی رابطه شایستگی‌های حرفه‌ای با احساس خودکارآمدی معلمان دوره ابتدایی (مورد مطالعه: معلمان مقطع ابتدایی شهرستان محمودآباد)

محسن دیبایی صابر * رضا میرعرب رضی **

چکیده

کیفیت هر نظام آموزشی در نهایت به کیفیت معلمان آن وابسته است و هیچ کشوری نمی‌تواند از معلمانش جلوتر رود. توجه به شایستگی‌های معلمان از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است. هدف تحقیق حاضر، بررسی رابطه بین شایستگی‌های حرفه‌ای با احساس خودکارآمدی معلمان مدارس ابتدایی است. این تحقیق از نوع پیمایشی و زمینه‌یابی است. جامعه آماری شامل ۳۱۶ نفر (۲۱۰ زن و ۱۰۶ مرد) از معلمان مقطع ابتدایی شهرستان محمودآباد در سال تحصیلی ۱۳۹۵-۱۳۹۴ بودند که بر اساس جدول کرجسی-مورگان و با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، ۱۷۳ نفر (۱۰۳ زن و ۷۰ مرد) به منزله نمونه انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری شامل پرسش‌نامه استاندارد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان و پرسش‌نامه استاندارد خودکارآمدی معلمان بود. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه شایستگی‌های حرفه‌ای ۰/۹۷ و برای پرسش‌نامه خودکارآمدی معلمان ۰/۸۳ به دست آمد. بر اساس این، پایایی ابزارها تأیید شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های کالموگروف-اسمیرنوف، آزمون همبستگی، رگرسیون گام‌به‌گام و آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد. نتایج نشان داد بین شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان و مؤلفه‌های آن (شناختی، عاطفی و مهارتی) با احساس خودکارآمدی معلمان دوره ابتدایی رابطه معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: معلم، شایستگی‌های حرفه‌ای، شایستگی شناختی، شایستگی عاطفی، شایستگی مهارتی، احساس خودکارآمدی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۹/۵

* استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد، ایران

(نویسنده مسئول): m.dibaei1359@gmail.com

** استادیار و عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران،

ایران

۱. مقدمه

عصر کنونی را عصری می‌دانند که رسالت آموزش و پرورش تنها انتقال میراث فرهنگی و تجارب بشری به نسل جدید نیست بلکه ایجاد تغییرات مطلوب در نگرش، شناخت و درنهایت، رفتار انسان‌ها نیز است. معلمان برای ایفای این رسالت، نقش اساسی و بسیار مهمی بر عهده دارند زیرا علاوه بر داشتن نقش هدایتی و حمایتی، مسئولیت انتقال فرهنگ و ایجاد تغییرات مطلوب در دانش‌آموزان را بر عهده دارند (صافی، ۱۳۸۷). بر اساس این و با توجه به تحولات سریع جهان معاصر، امروزه نقش معلمان دیگر به سوادآموزی محدود نمی‌شود بلکه وظیفه تسهیل رشد تفکر منطقی، انتقادی و خلاقانه دانش‌آموزان و توانمندی‌های متناسب با آن‌ها را نیز بر عهده دارند. تحقق این امر، مستلزم تربیت معلمان با هدف کمک به خودکارآمد شدن آن‌ها و تجهیز آنان با شایستگی‌های متناسب برای ایفای نقش‌های چندگانه‌شان است. گیج^۱ (۱۹۷۸) به نقل از مهرمحمدی، ۱۳۹۲، ص ۷۶ معتقد است بدون تردید، هیچ فردی جز معلم نمی‌تواند تأثیر بیشتری در آنچه در مدارس می‌گذرد داشته باشد. معلم می‌تواند تعلیم و تربیت را فرایندی توأم با لذت و کامیابی یا فرایندی بی‌تمرکز کند. بر اساس این، امروزه متخصصان معتقدند کیفیت هر نظام آموزشی درنهایت به کیفیت معلمان آن وابسته است و هیچ کشوری نمی‌تواند از معلمانش جلوتر رود (فولن^۲، ۱۹۹۳). علی‌رغم این نقش پراهمیت، متأسفانه در تاریخ آموزش و پرورش ایران، معلمان پس از استخدام، به‌رغم تمامی کاستی‌های نظام استخدامی، روانه کلاس درس می‌شوند و کمتر شایستگی و کارآمدی آنان از ابعاد حرفه‌ای، تخصصی و روابط انسانی سنجیده می‌شود (شعبانی، ۱۳۸۳) به طوری که نتایج تحقیقات مختلف کیامنش (۱۳۷۷)، کریمی (۱۳۸۴) و شعبانی (۱۳۸۳) نشان می‌دهد بیشتر کسانی که جذب مراکز تربیت معلم شده‌اند اصولاً شایستگی و کارآمدی لازم را برای احراز شغل معلمی ندارند.

احساس خودکارآمدی معلم، یکی از عوامل مهم و مؤثر در فرایند یاددهی-یادگیری

1 Gaje

2 Fullan

است که تأثیر ژرفی در فرایند یادگیری دانش آموزان دارد. بر اساس نظریه شناختی- اجتماعی بندورا^۱ (۱۹۹۷، ص ۱۰۶) افراد، دارای باورها و احساسات مختلفی هستند که می تواند در افکار، عملکردها و احساسات آنها اثر بگذارد. از همین رو، بندورا در نظریه خود، احساس خودکارآمدی را مؤلفه کلیدی و مهمی، معرفی، و بر نقش باورهای شخصی نسبت به شایستگی ها برای اجرای فعالیت های خاص در موقعیت های ویژه تأکید می کند. او کارآمدی معلم را شکلی از خودکارآمدی در نظر می گیرد و احساس کارآمدی معلم را «قضاوت های او از شایستگی ها و قابلیت هایش برای دستیابی به پیامدهای مطلوب در خصوص یادگیری و درگیر کردن دانش آموزان در فعالیت های تحصیلی» تعریف می کند.

به باور بسیاری از صاحب نظران، زیباترین اصلاحات در تعلیم و تربیت بدون برخورداری از معلمان کارآمد و شایسته میسر نخواهد شد (یوسف زاده و همکاران، ۱۳۹۱). تحقیقات نشان داده است که باورهای خودکارآمدی معلمان در جنبه های مختلف تدریس (کورز^۲، ۲۰۰۶) و در طرز فکر و چگونگی رویارویی آنها با مشکلات و تصمیم گیری در فرایند یاددهی-یادگیری، اثر مهمی دارد (مک کوچ و کالبرت^۳، ۲۰۱۰) به گفته شولتز^۴ (۱۳۸۶) به نقل از کارشکی و پاک مهر، (۱۳۹۰) معلمان دارای خودکارآمدی ضعیف، به جای برخورد با موانع، از آنها اجتناب می کنند و به صورت غیرواقعی بینانه، معیارهای برتری برای خود برمی گزینند که منجر به شکست پیاپی آنان می شود. باورهای خودکارآمدی، بیشتر، مؤلفه های اصلی رفتار و به خصوص تغییر رفتار توصیف می شوند (گروشیت و هن^۵، ۲۰۱۴). احساس خودکارآمدی معلم، علاوه بر آثاری که در خود وی دارد تنها ویژگی او است که ارتباط نیرومندی با موفقیت دانش آموزان دارد (وولفولک و همکاران^۶، ۲۰۰۸) به طوری که نتایج تحقیقات نشان داده

---

1 Bandura

2 Kurz

3 McCoach & Colbert

4 Sholtz

5 Goroshit & Hen

6 Woolfolk Hoy et al.

است که خودکارآمدی شناختی معلمان با افزایش انگیزه دانش‌آموزان و گرایش مثبت به مدرسه، همبسته است. همچنین، خودکارآمدی معلمان می‌تواند عاملی برای افزایش کارآمدی دانش‌آموزان، درگیری‌های آن‌ها در فعالیت‌های کلاسی و کوشش‌های آن‌ها در رویارویی با مشکلات باشد (تونن و همکاران، ۲۰۱۱).

تأثیر مثبت خودکارآمدی در بازده معلم و دانش‌آموز، ازجمله افزایش انگیزش و پیشرفت درسی (یوشر و پاجارس^۲، ۲۰۰۸)، عزت‌نفس و خودراهبری (گروشیت و هن، ۲۰۱۴)، نگرش مثبت نسبت به مدرسه و مشارکت در فعالیت‌های کلاسی (تونن و همکاران، ۲۰۱۱) و نیز افزایش مدیریت تغییرات مدرسه در دانش‌آموز، اهمیت این سازه را نزد سیاست‌گذاران آموزشی، بیشتر آشکار کرده است. بر اساس این، خودکارآمدی شخصی معلم، متغیری ارزشمندی در درون معلم است که سرمایه‌گذاری بر آن، با افزایش بازده معلم و دانش‌آموز همراه است و می‌تواند هزینه‌های آموزش و پرورش را به‌طور چشمگیری بکاهد (پاداشی، ۱۳۸۸، ص ۱۴۲). بحث شایستگی نیز در نظام آموزش و پرورش امروز، بسیار مهم است به‌طوری‌که در برخی گزاره‌های سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ازجمله بند ۲۴ (زمینه‌سازی کسب شایستگی‌های عام حرفه‌ای) و بند ۵ (کسب شایستگی‌های پایه) بر آن تأکید شده است (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰، ص ۵۵)؛ علاوه‌براین، دولت جمهوری اسلامی ایران به‌منظور ارتقای علمی و حرفه‌ای معلمان و نیروی انسانی، در لایحه تقدیم‌شده به مجلس شورای اسلامی (در فروردین و اردیبهشت ۱۳۸۱) وزارت آموزش و پرورش را به ایجاد مراکز سنجش شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان به‌منظور تعیین نیازها و شایستگی‌های حرفه‌ای مشاغل آموزشی و پرورشی موظف کرده است (صافی، ۱۳۸۷)؛ بنابراین، در این تحقیق، محقق به دنبال بررسی رابطه شایستگی‌های حرفه‌ای با احساس خودکارآمدی معلمان دوره ابتدایی است.

1 Thoonen et al.

2 Usher & Pajares

۲. مبانی نظری

خودکارآمدی معلمان

بندورا (۱۹۹۷، ص ۱۵۸) بر این باور است که خودکارآمدی، مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده فعالیت‌هایی است که ما برمی‌گزینیم و نیز عامل تعیین‌کننده شدتی است که ما اعمالمان را انجام می‌دهیم. خودکارآمدی از نظریه شناخت اجتماعی بندورا مشتق شده است که به باورها یا قضاوت‌های فرد به توانایی‌های خود در ادای وظایف و مسئولیت‌ها اشاره می‌کند. باورهای خودکارآمدی، پیش‌بینی ساده رفتار نیست و با «می‌خواهم انجام دهم» کاری ندارد بلکه با «می‌توانم انجام دهم» سروکار دارد.

در دیدگاه شناختی-اجتماعی بندورا، افراد را نه نیروهای درونی برمی‌انگیزند و نه آنها را نیروهای بیرونی به‌طور خودکار کنترل می‌کنند. نظریه شناختی-اجتماعی، دیدگاهی زمینه‌ای است زیرا بر این فرض استوار است که رفتار، نشان‌دهنده تعامل فرد با محیط است (پاداشی، ۱۳۸۸، ص ۶۱). بندورا جهت ایجاد و تغییر نظام خودکارآمدی، چهار منبع مهم را به شرح ذیل شناخته است: الف- تجربه‌های موفق یا مستقیم^۱، ب- تجربه‌های جانشینی^۲، ج- ترغیب کلامی یا اجتماعی^۳ و د- حالات عاطفی و فیزیولوژیک^۴ (عبدالهی، ۱۳۸۵). خودکارآمدی، نقش تعیین‌کننده‌ای در خودانگیزشی افراد دارد زیرا باور خودکارآمدی در گزینش اهداف هم‌آوردطلبانه به میزان تلاش و کوشش در ادای وظایف، میزان استقامت و پشتکاری در رویارویی با مشکلات و میزان تحمل فشارها اثر می‌گذارد. تجربیات ناشی از موفقیت یا شکست کارکنان در طول سال‌های خدمت در تصورات آنان درباره توانایی‌هایشان نسبت به ادای وظایف شغلی اثر می‌گذارد (زاهد و همکاران، ۱۳۸۸). معمولاً افراد، فعالیت‌ها و موقعیت‌هایی را می‌جویند و با شوروشوق به آنها گرایش دارند که احساس می‌کنند می‌توانند خود را با

1 enactive, mastery experieness

2 vicarious experiencess

3 persuasion verbul or social

4 plycological and affective states

آن‌ها سازگار کنند یا از پس آن‌ها برآیند؛ درحالی‌که از فعالیت‌ها یا موقعیت‌هایی که فکر می‌کنند توان مقابله با آن‌ها را ندارند دوری می‌کنند (پاداشی، ۱۳۸۸، ص ۱۰۱).

شایستگی معلمان

شایستگی معلم شامل دانش و مهارت‌های تدریس است. این شایستگی شامل میزان زیاد دانش، ارزش‌ها، مهارت‌ها و حالت‌های شخصی، حساسیت‌ها، قابلیت‌ها و همچنین توان تلفیق آن‌ها در جهت عمل و استفاده از روش‌های مناسب است (یوشر و پاچارس، ۲۰۰۸).

ملکی (۱۳۸۶، ص ۹۱) شایستگی‌های معلمی را به سه حیطه طبقه‌بندی می‌کند: شایستگی شناختی: مجموعه آگاهی‌ها و مهارت‌های ذهنی‌ای است که معلم را در شناخت و تحلیل مسائل توانا می‌سازد؛ ازجمله این شایستگی‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- آگاهی از مأموریت‌ها، اهداف و رسالت آموزشی
- آگاهی اطلاعاتی درباره همکاران، مدیران، والدین و مسئولان در محیط آموزشی
- آشنایی با کاربرد رایانه در حوزه تخصصی خود
- آشنایی با نظریه‌های معاصر علمی در حوزه تخصصی خود
- آشنایی با مجلات و کتب جدید و معتبر داخلی و خارجی در حوزه تخصصی خود
- تسلط به یک زبان خارجی
- توان استفاده به‌موقع از اطلاعات
- آگاهی و اطلاع از موانع کسب شناخت در حوزه تخصصی خود
- مسلط بودن بر موضوع درسی
- آشنا بودن با متخصصان و دانشمندان خارج کشور در حوزه تخصصی خود
- آشنا بودن با متخصصان و دانشمندان داخل کشور در حوزه تخصصی خود

شایستگی عاطفی: مجموعه گرایش‌ها و علایق معلم نسبت به موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت است؛ ازجمله این شایستگی‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- توان ایجاد تغییرات
- حفظ و استمرار معیارهای صداقت و درستی در خود
- پذیرش مسئولیت عملکرد شخصی
- انعطاف در مقابله با تغییرات
- احترام گذاشتن به نظرها و احساسات دیگران
- درک نیازهای دیگران و کمک به توسعه توانمندی های آنان
- کنار آمدن و پذیرش افکار جدید
- جدیت برای بهبود و تحقق اهداف آرمانی شخصی
- احترام مؤثر درباره تأمین احساسات دیگران
- همراهی با اهداف جمعی و سازمانی

شایستگی مهارتی: آن بخش از شایستگی ها است که با مهارت و توانایی های عملی معلم در فرایند یادگیری مرتبط باشد؛ از جمله این شایستگی ها می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- تعامل با دیگران (همکاران، دانشجویان، والدین)
- ایجاد انگیزه و رغبت در دانش آموزان جهت تحقیق و مطالعه
- توان ایجاد محیط تفاهم و همکاری
- مهارت مدیریت کلاس درس
- توان تسهیم اطلاعات با دیگران
- توان انتقال شایستگی های عملی خود به همکاران (گروشی و هن، ۲۰۱۴).

از آنجاکه بازده مناسب کار معلمان و نیز پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و اداره آموزش و پرورش، مهم است پژوهشگر درصدد است به بررسی این روابط بپردازد. بنابراین سؤال محوری تحقیق عبارت است از اینکه آیا بین شایستگی های حرفه ای معلمان و خودکارآمدی معلمان ابتدایی شهرستان محمودآباد، رابطه ای وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

یافته های پژوهش زاهد و همکاران (۱۳۸۸) با عنوان «رابطه رضایت شغلی با احساس خودکارآمدی معلمان راهنمایی شهرستان مشکین شهر» نشان داد بین رضایت شغلی و احساس خودکارآمدی معلمان، همبستگی معناداری وجود دارد.

یافته‌های پژوهش اکبری (۱۳۹۰) نشان داد شایستگی حرفه‌ای مردان و زنان با هم برابر و در متغیرهای دیگر، احساس خودکارآمدی مردان، بیشتر از زنان و انگیزش پیشرفت زنان، بیشتر از مردان است. یافته‌ها نشان داد خودکارآمدی و انگیزش پیشرفت معلمان دارای سابقه کمتر، بیش از دیگران است؛ ولی بین شایستگی حرفه‌ای و سابقه تدریس، رابطه‌ای مشاهده نشد.

یافته‌های پژوهش چگینی‌نژاد (۱۳۹۱) با عنوان «ارتباط بین میزان برخورداری از شایستگی حرفه‌ای با احساس خودکارآمدی و انگیزش پیشرفت معلمان ابتدایی شهرستان کرج» نشان داد بین میزان برخورداری از شایستگی حرفه‌ای و متغیرهای خودکارآمدی، انگیزش پیشرفت و سابقه تدریس معلمان، ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج حاکی از این بود که شایستگی حرفه‌ای مردان و زنان با هم برابر است. از سوی دیگر، در میان ترازهای مختلف تحصیلات معلمان، تفاوت معناداری از لحاظ شایستگی حرفه‌ای مشاهده شد. در نهایت، نتایج رگرسیون چندمتغیره گام به گام نشان داد که متغیرهای احساس خودکارآمدی، سابقه تدریس، انگیزش پیشرفت و میزان تحصیلات معلمان، توان تبیین ۵۳٪ تغییرات متغیر وابسته شایستگی حرفه‌ای را داشت.

نصیری و لیک بنی و عبدالملکی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «تحلیل شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در تبیین خودراهبری در یادگیری دانش‌آموزان» نشان دادند بین شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان و خودراهبری در یادگیری دانش‌آموزان، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان، خودراهبری دانش‌آموزان را تبیین می‌کند. همچنین، شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان - از بین مؤلفه‌های خودراهبری دانش‌آموزان - بیشترین اثر را در روی فعالیت یادگیری و کمترین اثر را در راهبرد یادگیری دانش‌آموزان داشته است.

محمدزاده و جمشیدی (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان «بررسی خودکارآمدی معلمان ابتدایی شهرستان رباط کریم» نشان دادند احساس خودکارآمدی معلمان ابتدایی رباط کریم بیش از حد متوسط است. همچنین، متغیرهای جنسیت، مدرک تحصیلی و

سابقه کار، نقشی در میزان خودکارآمدی افراد نداشت.

کجباف و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «تأثیر احساس خودکارآمدی، توانمندسازی و شادکامی بر ابراز وجود معلمان» نشان دادند که تمامی متغیرهای بررسی شده ارتباط معناداری با یکدیگر دارند.

ویلا و همکاران^۱ (۲۰۰۸) به نقل از انگوتی گلنگدیری، (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی اهمیت شایستگی های حرفه ای و نقش آن در نوآوری و خلاقیت پرداختند. نتایج پژوهش، حاکی از این بود که برخورداری از شایستگی های حرفه ای، نقش زیادی در نوآوری دارد. به نظر می رسد قابلیت ها -مانند هوشیاری نسبت به فرصت های جدید، توان عرضه محصولات، فکرها یا گزارش ها، توان بسیج منابع دیگر، توان عرضه ایده ها و راه حل های جدید و توان استفاده از رایانه و اینترنت- اثرهای قوی تری در احتمال نوآوری دارد و در نتیجه، در توضیح گرایش افراد برای تبدیل شدن به نوآوران در محیط کار خود، شایستگی کلیدی به شمار می آید.

چان^۲ (۲۰۰۸) در تحقیقی نشان داد که باورهای خودکارآمدی معلمان با برون دادهای ارزش دانش آموزان مرتبط است. همچنین، خودکارآمدی معلمان باعث بروز رفتارهای مثبت آنان می شود که می تواند باعث بهبود کیفیت مسائل آموزشی از جمله تدریس معلم و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان شود.

چنست^۳ (۲۰۰۹) تأثیر خودکارآمدی، انتظارات از محیط کاری آینده و هوش هیجانی را در تعهد معلم آماده به خدمت در حرفه آموزش بررسی کرده است. نتایج نشان می دهد که مدیریت کلاسی، راهبردهای آموزشی و فعالیت های دانش آموزان، همبستگی مثبتی با تعهد معلمان به این حرفه دارد. هوش هیجانی و خودکارآمدی، مجموعه ای از مهارت ها، استعدادها و توانایی ها هستند که توان موفقیت افراد را در مقابله با فشارها و اقتضاهای محیطی افزایش می دهند. بر اساس این، هر دو متغیر، رابطه مثبتی با یکدیگر و قابلیت پیش بینی یکدیگر را دارند؛ لذا انتظارات معلم از محیط کاری

1 willa et al.

2 Chan

3 Chenest

تحت تأثیر رضایت شغلی قرار می‌گیرد که با تعهد آن‌ها با این حرفه، رابطه مثبت دارد.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی

بین شایستگی‌های حرفه‌ای و احساس خودکارآمدی معلمان مدارس ابتدایی، رابطه وجود دارد.

فرضیات فرعی

۱. بین شایستگی‌های شناختی و احساس خودکارآمدی معلمان مدارس ابتدایی، رابطه وجود دارد.

۲. بین شایستگی‌های عاطفی و احساس خودکارآمدی معلمان مدارس ابتدایی، رابطه وجود دارد.

۳. بین شایستگی‌های مهارتی و احساس خودکارآمدی معلمان مدارس ابتدایی، رابطه وجود دارد.

۳. روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع پیمایشی است.

جامعه و نمونه تحقیق

جامعه آماری شامل ۳۱۶ نفر (۲۱۰ زن و ۱۰۶ مرد) از معلمان مقطع ابتدایی شهرستان محمودآباد در سال تحصیلی ۱۳۹۴-۱۳۹۵ بود که بر اساس جدول کرجسی-مورگان، ۱۷۳ نفر (۱۰۳ زن و ۷۰ مرد) با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به‌مثابه نمونه انتخاب شدند.

ابزار اندازه‌گیری

مقیاس احساس کارآمدی معلم

برای اندازه‌گیری احساس کارآمدی معلم از نسخه بلندمقیاس تشانن-مورا^۱ و وولفولک هوی و همکاران (۲۰۰۸) استفاده شد. این مقیاس نسبت به سایر مقیاس‌های تدوین شده برای اندازه‌گیری باورهای کارآمدی معلمان، دارای گویه‌هایی است که ماهیت چندبعدی تدریس را در چندین حیطة عملکرد به‌خوبی منعکس می‌کند. این مقیاس در دو نسخه بلند (با ۲۴ گویه) و کوتاه (با ۱۲ گویه) تنظیم شده است. مقیاس احساس کارآمدی معلم، مبتنی بر طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت (از خیلی زیاد با نمره پنج تا خیلی کم با نمره یک) تنظیم شده و دربرگیرنده سه مؤلفه راهبردهای تدریس، مدیریت کلاس و درگیر کردن دانش‌آموزان است. سازندگان، اعتبار و قابلیت اعتماد این مقیاس را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۴، مؤلفه راهبردهای آموزشی ۰/۹۱، مؤلفه درگیر کردن دانش‌آموزان ۰/۸۷ و برای مؤلفه مدیریت کلاس ۰/۹۰ گزارش کردند. اعتبار و قابلیت این مقیاس در پژوهش‌های داخلی نیز از قبیل حسین‌چاری و همکاران (۱۳۸۹) زیاد (۰/۸۳) گزارش شده است.

پرسش‌نامه استاندارد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان

یکی دیگر از ابزارهای پژوهش، پرسش‌نامه استاندارد شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان ملایی‌نژاد (۱۳۸۷) با آلفای کرونباخ ۰/۹۷ است.

روایی و پایایی پرسش‌نامه

روایی محتوا: از آنجاکه همه گویه‌های پرسش‌نامه -که برای سنجش سازه استفاده شده است- بر اساس مطالعات قبلی است و پرسش‌نامه مذکور را تعدادی از استادان دانشگاه‌ها، بررسی و تأیید کرده‌اند می‌توان از روایی محتوای آن اطمینان پیدا کرد. پایایی: معمول‌ترین آزمون پایایی، سازگاری درونی ضریب آلفای کرونباخ است. آلفای کرونباخ برای پرسش‌های دارای طبقات چندمقیاسی استفاده می‌شود. برای

سنجش پایایی پرسش‌نامه، پیش‌آزمون انجام گرفت. بدین صورت که ابتدا تعداد ۳۰ پرسش‌نامه در جامعه پژوهش، توزیع و جمع‌آوری گردید و پس از وارد کردن داده‌ها، با استفاده از نرم‌افزار SPSS ضریب پایایی با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار آن برابر است با ۰/۸۲ بود؛ بنابراین پرسش‌نامه را می‌توان برخوردار از اعتبار کافی دانست.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های کلموگروف-اسمیرنوف، آزمون همبستگی، رگرسیون گام‌به‌گام و آزمون تحلیل واریانس یک‌راهه استفاده شد.

۴. یافته‌ها

یافته‌های توصیفی

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصدی جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مذکر	70	۴۰/۶
مؤنث	103	۵۹/۴
جمع	173	100

جدول ۱ نشان می‌دهد که ۴۰/۶ درصد از پاسخ‌دهندگان پژوهش مرد و ۵۹/۴ درصد زن هستند.

جدول ۲. توزیع فراوانی و میزان تحصیلات

نوع مدرک	فراوانی	درصد
کاردانی	۴۳	۲۵
کارشناسی	۱۱۰	۶۳/۸
کارشناسی‌ارشد	۲۰	۱۱/۲
جمع کل	۱۷۳	

جدول ۲ نشان می دهد که ۲۵ درصد از پاسخ دهندگان دارای مدرک کاردانی، ۶۳/۸ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۱۱/۲ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند. برای بررسی فرضیه های پژوهش، ابتدا نرمال بودن متغیرها با آزمون کولموگروف-اسمیرنوف بررسی می شود. نتایج در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف متغیرهای پژوهش

متغیر	مقدار آماره	مقدار معناداری
شایستگی های حرفه ای (کل)	۱/۱۶۱	۰/۱۳۵
شایستگی شناختی	۰/۹۹۵	۰/۲۷۶
شایستگی عاطفی	۲/۶۶۷	۰/۳۲۳
شایستگی مهارتی	۱/۳۵۹	۰/۰۶
خودکارآمدی (کل)	۱/۴۶۴	۰/۲۲۸
خودکارآمدی روش های تدریس	۱/۰۳۹	۰/۲۳۶
خودکارآمدی مدیریت کلاس	۱/۱۱۱	۰/۱۷
خودکارآمدی درگیر کردن	۱/۳۱۱	۰/۰۶۴

همان طور که در جدول ۳ ملاحظه می شود با توجه به مقادیر معناداری بجز متغیرهای شایستگی عاطفی و خودکارآمدی، سایر متغیرها نرمال هستند (مقدار معناداری بیش از ۰/۰۵ است).

آزمون فرضیه اصلی:

بین شایستگی های حرفه ای و خودکارآمدی در بین معلمان مدارس ابتدایی شهرستان محمودآباد رابطه وجود دارد.

برای بررسی وجود رابطه بین خودکارآمدی و شایستگی های حرفه ای معلمان از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می شود. نتایج در جدول ۴ خلاصه شده است.

جدول ۴. رابطه همبستگی بین خودکارآمدی و شایستگی های حرفه ای

شایستگی های حرفه ای	خودکارآمدی	همبستگی
۱	۰/۵۳۴**	شایستگی های حرفه ای

شایستگی‌های حرفه‌ای	خودکارآمدی		
-	۰/۰۰۰	معناداری	خودکارآمدی
۱۶۰	۱۶۰	تعداد	
۰/۵۳۴**	۱	همبستگی	
۰/۰۰۰	-	معناداری	
۱۶۰	۱۶۰	تعداد	

** معناداری در مقدار ۰/۰۱

با توجه به جدول ۴ با توجه به مقدار ضریب همبستگی ($R=0/534$) در $p < 0/01$ می‌توان گفت رابطه معناداری (مثبت و مستقیم) بین شایستگی‌های حرفه‌ای و خودکارآمدی معلمان وجود دارد.

برای تعیین اینکه شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان و مؤلفه‌های آن، خودکارآمدی را پیش‌بینی می‌کند از رگرسیون گام‌به‌گام استفاده شد. پیش از استفاده از تحلیل رگرسیون، با توجه به اینکه نرمال بودن متغیر وابسته، یکی از فرضیات اصلی روش است و خودکارآمدی کل، نرمال نیست با استفاده از تبدیل (تابعی از متغیر خودکارآمدی) این مشکل برطرف می‌شود. پس از بررسی، از تابع نمایی به جای متغیر خودکارآمدی کل استفاده می‌شود که طبق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، نرمال بودن آن تأیید می‌شود.

جدول ۵. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف تبدیل متغیر وابسته

مقدار معناداری	مقدار آماره	متغیر
۰/۴۸۷	۰/۸۳۶	(شایستگی‌های حرفه‌ای کل) exp

حال با استفاده از این متغیر وابسته جدید و رگرسیون گام‌به‌گام، تحلیل می‌شود. در روش رگرسیون گام‌به‌گام، به ترتیب، متغیری که بیشترین همبستگی را با متغیر وابسته دارد وارد معادله می‌شود و در ادامه، همبستگی‌های کمتر وارد می‌شوند؛ بنابراین، با توجه به اعداد جداول همبستگی، به ترتیب، شایستگی مهارتی، شناختی و عاطفی در گام‌های اول تا سوم وارد معادله شدند. در این تحلیل، در گام نخست، شایستگی مهارتی و در گام دوم، شایستگی شناختی، معناداری خود را حفظ کردند و در مدل باقی

ماندند؛ اما شایستگی عاطفی به مقدار معناداری نرسید و از معادله خارج شد.

جدول ۶. ضریب رگرسیون مؤلفه‌های شایستگی‌های حرفه‌ای و خودکارآمدی (تبدیل)

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعدیل	خطای استاندارد برآورد
۱	۰/۹۵۶	۰/۹۱۴	۰/۹۱۳	۹/۹۸

جدول ضریب رگرسیون برای مؤلفه‌های شایستگی‌های حرفه‌ای نشان می‌دهد ضریب همبستگی برابر با ۰/۹۵۶ و ضریب تعیین برابر با ۰/۹۱۴ است یعنی حدود ۹۱/۴ درصد از تغییرات خودکارآمدی، به مؤلفه‌های شایستگی‌های حرفه‌ای و باقی‌مانده به سایر متغیرها مربوط است.

جدول ۷. آزمون f رگرسیون مؤلفه‌های شایستگی‌های حرفه‌ای و خودکارآمدی (تبدیل)

مدل	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	معناداری
رگرسیون	۱۶۷۴۴۴/۶۳۳	۲	۸۳۷۲۲/۳۱۶	۸۳۹/۳۳۹	۰/۰۰۰
باقی‌مانده	۱۵۶۶۰/۴۲۵	۱۵۷	۹۹/۷۴۸		
کل	۱۸۳۱۰۵/۰۵۸	۱۶۰			

برای تأیید ضریب رگرسیونی از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه (ANOVA) استفاده می‌شود. نتایج این آزمون نشان داد $F = ۸۳۹/۳۳۹$ در مقدار $p < ۰/۰۵$ معنادار است؛ به عبارتی نتایج رابطه مؤلفه‌های شایستگی‌های حرفه‌ای و خودکارآمدی تأیید می‌شود.

جدول ۸. آزمون بتا (شیب خط) مؤلفه‌های شایستگی‌های حرفه‌ای و خودکارآمدی

(تبدیل)

مدل	بتای غیراستاندارد		بتای استاندارد	t	معناداری
	B	خطای استاندارد			
ثابت	۱۳۶/۰۳۷	۵/۳		-۲۵/۶۶۷	۰/۰۰۰
شایستگی مهارتی	۲۶/۴۵۸	۱/۷۱۴	۰/۵۹۱	۱۵/۴۳۳	۰/۰۰۰
شایستگی شناختی	۲۴/۷۶	۲/۲۷۳	۰/۴۱۷	۱۰/۸۹۴	۰/۰۰۰
شایستگی عاطفی	-۰/۴۷۹	۱/۸۳۱	۰/۰۱۳	-۰/۲۶۱	۰/۲۲۹

با توجه به ضریب t حاصل از رگرسیون، مؤلفه‌های شایستگی مهارتی و شناختی در $p < 0/05$ معنادار هستند و می‌توان گفت مؤلفه‌های شایستگی مهارتی و شناختی، قدرت پیش‌بینی خودکارآمدی معلمان را دارد. همچنین با توجه به ضریب t ، مؤلفه شایستگی عاطفی در $p > 0/05$ معنادار نیست و می‌توان گفت مؤلفه شایستگی عاطفی، قدرت پیش‌بینی خودکارآمدی معلمان را ندارد.

آزمون فرضیه‌های فرعی

۱- بین شایستگی‌های شناختی و خودکارآمدی در بین معلمان مدارس ابتدایی شهرستان محمودآباد رابطه وجود دارد.

جدول ۹. رابطه همبستگی بین شایستگی شناختی و خودکارآمدی

شایستگی شناختی	مؤلفه‌های خودکارآمدی	
۰/۴۷۲**	همبستگی	درگیر کردن
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	
۰/۴۷۸**	همبستگی	روش‌های تدریس
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	
۰/۴۹۹**	همبستگی	مدیریت کلاس
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	
۰/۷۲۶**	همبستگی	خودکارآمدی
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	

** معناداری در ۰/۰۱

با توجه به جدول ۹ با توجه به مقدار ضریب همبستگی در $p < 0/01$ می‌توان گفت رابطه معناداری بین شایستگی‌های شناختی با مؤلفه‌های خودکارآمدی معلمان وجود دارد. رابطه، مثبت و مستقیم است و با افزایش شایستگی‌های شناختی، نمره مؤلفه‌های خودکارآمدی معلمان نیز افزایش می‌یابد.

۲- بین شایستگی های مهارتی و خودکارآمدی در بین معلمان مدارس ابتدایی شهرستان محمودآباد رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰. رابطه همبستگی بین شایستگی های مهارتی و خودکارآمدی

شایستگی مهارتی		
۰/۴۴۱**	همبستگی	درگیرکردن
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	
۰/۴۸۱**	همبستگی	روش های تدریس
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	
۰/۴۷۹**	همبستگی	مدیریت کلاس
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	
۰/۸۶۳**	همبستگی	خودکارآمدی
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	

** معناداری در ۰/۰۱

با توجه به جدول ۱۰ و با توجه به مقدار ضریب همبستگی در $p < 0/01$ می توان گفت رابطه معناداری بین شایستگی های مهارتی و مؤلفه های خودکارآمدی معلمان وجود دارد. این رابطه، مثبت و مستقیم است یعنی با افزایش شایستگی های مهارتی، نمره مؤلفه های خودکارآمدی معلمان افزایش می یابد و برعکس.

۳- بین شایستگی های عاطفی و خودکارآمدی در بین معلمان مدارس ابتدایی شهرستان محمودآباد رابطه وجود دارد.

جدول ۱۱. رابطه همبستگی بین شایستگی های عاطفی و خودکارآمدی

شایستگی عاطفی		
۰/۳۱۱**	همبستگی	درگیرکردن
۰/۰۰۰	معناداری	

شایستگی عاطفی		
۱۶۰	تعداد	روش‌های تدریس
۰/۳۳۴**	همبستگی	
۰/۰۰۰	معناداری	مدیریت کلاس
۱۶۰	تعداد	
۰/۳۶۹**	همبستگی	خودکارآمدی
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	
۰/۷۳۴**	همبستگی	
۰/۰۰۰	معناداری	
۱۶۰	تعداد	

** .معناداری در ۰/۰۱

با توجه به جدول ۱۱ و با توجه به مقدار ضریب همبستگی در $p < 0/01$ می‌توان گفت رابطه معناداری بین شایستگی‌های عاطفی و مؤلفه‌های خودکارآمدی معلمان وجود دارد. این رابطه، مثبت و مستقیم است یعنی با افزایش شایستگی‌های عاطفی، نمره مؤلفه‌های خودکارآمدی معلمان افزایش می‌یابد و برعکس.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحقیق نشان داد که شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان برای حرفه‌ای شدن در کارشان و به‌ویژه داشتن خودکارآمدی - که حلقه مفقوده و ریشه بسیاری از مشکلات نظام آموزشی است - ضروری است؛ لذا به این شاخص‌ها و نشانگرهای آن باید توجه بیشتری کرد. با توجه با نتایج تحلیل آماری، فرضیه اصلی تحقیق پذیرفته شده است یعنی بین شایستگی‌های حرفه‌ای و خودکارآمدی معلمان مقطع ابتدایی، ارتباط معناداری وجود دارد. پژوهش حاضر از لحاظ دسته‌بندی مؤلفه‌های شایستگی با تحقیق انگوتی گلنگدري (۱۳۹۲) که به بررسی ویژگی‌ها و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان تربیت‌بدنی مقطع متوسطه شهرستان بهارستان پرداخته و شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان را به سه دسته شناختی، مهارتی و عاطفی دسته‌بندی نموده و همچنین با نتایج پژوهش ملایی‌نژاد (۱۳۸۷) با عنوان «بررسی شایستگی‌های حرفه‌ای

مطلوب دانشجو معلمان دوره آموزش ابتدایی» که در سه بخش شایستگی های شناختی-رفتاری، شایستگی های نگرشی-رفتاری و مدیریتی نشان می دهد این شایستگی ها در مجموع بیش از مقدار میانگین هستند همخوانی دارد. این نتیجه مبین این است که آگاهی از شایستگی های حرفه ای مطلوب می تواند موجب بهبود خودکارآمدی معلمان شود. بر اساس آزمون همبستگی، مشخص شد رابطه معناداری بین شایستگی های شناختی و مؤلفه های خودکارآمدی معلمان وجود دارد لذا باز هم فرض اول تحقیق تأیید می شود. این نتیجه نشان می دهد دانستن و آگاهی از ویژگی های معلم دارای شایستگی می تواند به خودکارآمدی معلم بینجامد. با آزمون فرضیه دوم تحقیق، مشخص شد رابطه معناداری بین شایستگی های عاطفی و مؤلفه های خودکارآمدی معلمان وجود دارد. این نتیجه نیز مبین این است که هر گونه افزایش آگاهی باید با عواطف و هیجانات معلمان همسو باشد. فرضیه سوم تحقیق نیز مورد تأیید قرار گرفت که بر اساس آن مشخص شد رابطه معناداری بین شایستگی های مهارتی و مؤلفه های خودکارآمدی معلمان وجود دارد.

بر اساس این، پیشنهادهای زیر عرضه می شود:

۱. مطابق یافته های پژوهش و با توجه به اهمیت خودکارآمدی معلمان، پژوهش برای شناخت بیشتر عوامل مؤثر در خودکارآمدی آنان ضروری به نظر می رسد.
۲. در پژوهش های آینده، نمونه های دیگری از جامعه معلمان -در مقاطع مختلف- نیز انتخاب و بررسی شود.
۳. با توجه به اینکه باورهای معلمان می تواند در همه جوانب حرفه تدریس، اثر بگذارد مراکز تربیت معلم باید تمهیداتی را جهت تقویت و افزایش این باورها در برنامه های خود بگنجانند و افرادی را که برای این حرفه تربیت می شوند از پیچیدگی های حرفه تدریس آگاه نمایند.
۴. از آنجاکه نتایج پژوهش نشان می دهد شایستگی معلمان با احساس خودکارآمدی آنان، رابطه مثبت و معناداری دارد ضرورت طراحی و به کارگیری استانداردهای مناسب برای تعیین میزان شایستگی معلمان در محیط مدرسه و استفاده از این استانداردها برای

استخدام، ارتقا و تمهید مزایای دیگر، زمینه پرورش معلمان دارای شایستگی زیاد را فراهم می‌کند تا این معلمان شایسته بتوانند با تکیه بر کارآمدی زیادی که دارند کیفیت تدریس و در نتیجه، کیفیت نظام آموزش عالی را بهبود بخشند.

۵. آموزش و پرورش، معیارهای شایستگی شناختی، عاطفی و مهارتی معلمان را جهت تدریس مشخص کند و با ارزیابی معلمان بر اساس آنها و تشویق معلمان برای بهبود مهارت‌های خود، کیفیت تدریس و نظام آموزشی را ارتقا دهد.

منابع

۱. اکبری، علی (۱۳۹۰). بررسی رابطه باورهای فراشناختی و خودکارآمدی معلمان دوره ابتدایی شهرستان ارومیه با صلاحیت‌های حرفه‌ای آنان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تهران، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
۲. انگوتی گلنگدري، سمانه (۱۳۹۲). بررسی مقایسه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان تربیت بدنی از دیدگاه شرکای برنامه درسی شهرستان‌های استان تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
۳. پاداشی، سجاد (۱۳۸۸). رابطه هوش هیجانی و رضایت شغلی با خودکارآمدی و رضایت شغلی معلمان ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. ساوه: دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساوه.
۴. چگینی‌نژاد، الهه (۱۳۹۱). ارتباط میزان برخورداری از شایستگی حرفه‌ای با خودکارآمدی و انگیزش پیشرفت معلمان ابتدایی شهرستان کرج. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گرایش برنامه‌ریزی درسی. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، دانشکده علوم اجتماعی و روان‌شناسی، گروه علوم تربیتی.
۵. حسین‌چاری، مسعود، سماوی، سیدعبدالوهاب و محمدی، مژگان (۱۳۸۹). «بررسی شاخص‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه خودکارآمدی معلم». مطالعات آموزش و یادگیری، دوره ۲، شماره ۲، صص ۸۵-۱۰۶.
۶. زاهد، عادل، نامور، یوسف و نوبخت، شهرام (۱۳۸۸). «رابطه رضایت شغلی با خودکارآمدی معلمان راهنمایی شهرستان مشکین‌شهر در سال تحصیلی ۸۹-۸۸». فصلنامه علوم تربیتی، سال ۲، شماره ۸، صص ۱۰۷-۱۲۸.
۷. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰). تهران: سازمان پژوهش و

- برنامه‌ریزی آموزشی.
۸. شعبانی، زهرا (۱۳۸۳). «بررسی تطبیقی برنامه تربیت معلم ایران و چند کشور جهان». فصلنامه تعلیم و تربیت، دوره ۱۹، شماره ۷۹. صص ۱۲۱-۱۶۰.
  ۹. صافی، احمد (۱۳۸۷) «سیر تحول تربیت معلم در آموزش و پرورش معاصر ایران: گذشته، حال و آینده»، فصلنامه تعلیم و تربیت، دوره ۲۴، شماره ۴، صص ۱۰۷-۱۳۱.
  ۱۰. عبدالهی، بیژن (۱۳۸۵). «نقش خودکارآمدی در توانمندسازی کارکنان». ماهنامه علمی آموزش مدیریت (تدبیر)، دوره ۱۷، شماره ۱۶۸، صص ۴۲-۵۸.
  ۱۱. کارشکی، حسین و پاک‌مهر، حمیده (۱۳۹۰). «بررسی رابطه باورهای خودکارآمدی، فراشناختی و تفکر انتقادی با سلامت روان دانشجویان علوم پزشکی». مجله پژوهشی حکیم، دوره ۱۴، شماره ۳، صص ۱۸۰-۱۸۷.
  ۱۲. کجباف، محمداقبر، نقوی، محمد و عرب بافرانی، حمیدرضا (۱۳۹۴). «تأثیر خودکارآمدی، توانمندسازی و شادکامی بر ابراز وجود معلمان». دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، دوره ۱۶، شماره ۱، صص ۸۴-۹۶.
  ۱۳. کریمی، عبدالعظیم (۱۳۸۴). «بررسی نتایج مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن پرلز ۲۰۰۱». فصلنامه تعلیم و تربیت، دوره ۲۱، شماره ۸۱، صص ۳۹-۸۸.
  ۱۴. کیامنش، علی‌رضا (۱۳۷۷). «مقایسه عملکرد ریاضی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی در دو مطالعه بین‌المللی و بررسی محتوای آموزش ریاضی در برنامه‌های درسی». سومین کنفرانس آموزش ریاضی ایران. کرمان. صص ۴۲-۶۱.
  ۱۵. محمدزاده، لاله و جمشیدی، لاله (۱۳۹۳). «بررسی خودکارآمدی معلمان ابتدایی شهرستان رباط کریم». اولین همایش ملی پرستاری، روان‌شناسی، ارتقای سلامت و محیط‌زیست سالم. همدان: دانشگاه علوم پزشکی همدان، صص ۳۵-۴۳.
  ۱۶. ملایی‌نژاد، اعظم (۱۳۸۷). «بررسی تطبیقی نظام برنامه‌های درسی تربیت معلم در کشورهای انگلستان، فرانسه، مالزی، ایران». نوآوری‌های آموزشی، دوره ۱۲، شماره ۲۶، صص ۳۵-۶۲.

۱۷. ملکی، حسن (۱۳۸۶). شایستگی های حرفه معلمی. تهران: مدرسه.
۱۸. مهرمحمدی، محمود (۱۳۹۲). بازانديشي فرايند ياددهي-يادگيري و تربيت معلم. تهران: مدرسه.
۱۹. نصیری ولیک بنی، فخرالسادات و عبدالملکی، شوبو (۱۳۹۳). «تحلیل شایستگی های حرفه ای معلمان در تبیین خودراهبری در یادگیری دانش آموزان». نشریه علمی پژوهش در آموزش، دوره ۱، شماره ۱، صص ۶۶-۷۵.
۲۰. یوسفزاده محمدرضا، یعقوبی، ابوالقاسم و رشیدی، معصومه (۱۳۹۱). «تأثیر آموزش مهارت های فراشناختی بر خودکارآمدی دانش آموزان دختر دوره متوسطه». روان شناسی مدرسه، دوره ۱، شماره ۳، صص ۱۱۸-۱۳۳.
21. Bandura, Albert (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: W. H. Freeman.
22. Chan, D. (2008). "Teacher Self-efficacy and Successful Intelligence among Chinese Secondary School Teachers in Hong Kong". *Educational Psychology*, Vol. 28, No. 7, pp. 735-746.
23. Chenest, P. (2009). "Relationships between Effect of Self-efficacy, Expectations from the Future Work Environment and Emotional Intelligence". *Personality and Individual Differences*, Vol. 32, pp. 337-348.
24. Fullan, M. G. (1993). "Why Teachers Must Become Change Agents". *The Professional Teacher*. Vol. 5, No. 8, pp. 12-17.
25. Goroshit, Mariana & Hen, Meirav (2014). "Does Emotional Self-Efficacy Predict Teachers' Self-Efficacy and Empathy?" *Journal of Education and Training Studies*, Vol. 2, No. 3, pp. 81-107.
26. Kurz, N. M. (2006). *The Relationship between Teachers Sense of Academic Optimism and Commitment to the Profession*.

Presented in partial fulfillment of the requirement for the degree of doctor of philosophy in the Graduate School of the Ohio State University, Columbus.

27. McCoach, D. B., & Colbert, R. D. (2010). "Factors Underlying the Collective Teacher Efficacy Scale and Their Mediating Role in the Effect of Socioeconomic Status on Academic Achievement at the School Level". *Journal of Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, Vol. 43, No. 1, pp. 31-47.
28. Thoonen, E. E., Slegers, P. J., Peetsma, T. T., & Oort, F. (2011). "Can Teachers Motivate Students to Learn?". *Educational Studies*, Vol. 7, No. 3, pp. 345-360.
29. Usher, E. L., & Pajares, F. (2008). "Sources of Self-efficacy in School: Critical Review of the Literature and Future Directions". *Review of Educational Research*, Vol. 78, No. 4, pp. 751-796.
30. Woolfolk Hoy, A., Hoy, W. K., Kurz, N. M. (2008). "Teachers' Academic Optimism: The Development and Test of a New Construct". *Journal of Teaching and Teacher Education*, Vol. 24, No. 4, pp. 821-883.